

# Kraštotyriminės sukaupti lobiai

Parašė Administratorius

Penktadienis, 28 Gruodis 2012 12:00

**Tik pastabi ir patyrusi akis mato, kaip skubantis laikas naikina Žemaitijos krašto istorines, etnografines vertybes, papročius, tarmę, pagarbą senovei. Tik kraštotyra pamilę žmonės stengiasi iš užmaršties prikelti istoriją, palikti ją ateinančioms kartoms. Veronika Simutienė - viena iš tų, kurie su meile ir atsidavimu po dulkelę renka ir dėlioja savo krašto istorijos vingius.**



Aleksandravo  
kraštotyriminė

V. Simutienė gimė 1938 m. sausio 10 d. Plungės r. Kulių valsčiaus Repšaičių k. ūkininkų šeimoje. Baigusi Repšaičių pradinę ir Viešтовėnų septynmetę, mokėsi Klaipėdos pedagoginėje mokykloje. Kadangi gerai sekėsi matematika, Švietimo ministerija paskyrė ją į Salantų r. Dovainių septynmetę mokyklą dirbti matematikos mokytoja. Kai Dovainių septynmetę uždarė, 1960 m. Veroniką perkėlė į Aleksandravą. Dirbdama Aleksandrave, neakivaizdiniu būdu baigė Vilniaus pedagoginį institutą ir įsigijo geografijos mokytojos specialybę. Nuo 1970 iki 1993 metų dirbo Aleksandravo pagrindinės mokyklos direktore. Kraštotyra V. Simutienė susidomėjo dar jaunystėje, kaip pati pasakojo, moksleiviai turėjo tokią užduotį - surinkti iš senesniųjų gyventojų kuo daugiau prisiminimų. Žinoma, tais laikais ne viską laisvai ir, kaip sakoma, iš dūšios galėjai sakyti.

Tik 1993 metais su mokiniais vėl įsitraukė į kraštotyriminę veiklą. Surinko medžiagą apie Aleksandravo mokyklos istoriją, rinko dar išlikusius kaimo buities relikthus. Mokytoja išvaikščiojo visus aplinkinius kaimus, sudarė čia buvusių sodybų žemėlapius. „Aleksandrave pažinojau vaikus, jų tėvelius, senelius. Tad man nebuvo sunku kaupti informaciją“, - kalbėjo V. Simutienė.

Kraštotyriminė įkūrė Aleksandravo krašto muziejų „Mėjga“, o lankydamosi pas senuosius kaimų gyventojus, surinko virš 70 senovinių nuotraukų, jas restauravo ir pristatė Plungės miesto viešojoje bibliotekoje vykusioje parodoje. Savo kraštotyriminius darbus pristatė Pakutuvėnų, Mamių ir Dyburių kaimų kraštiečių susitikimuose. Beje, tuos susitikimus V. Simutienė ir organizavo. Ji užrašė ir šiuose kaimuose gyvenusių žmonių prisiminimus. Kelias dešimtis straipsnių paskelbė vietinėje spaudoje.

Užfiksuotos ir „Mėjgoje“ saugomos Dyburių, Mamių, Baltmiškių, Pakutuvėnų ir Aleksandravo kaimų istorijos. Daug archyvinės medžiagos padėjo surinkti kraštiečiai, Marijampolėje gyvenęs, Anicetas Stonkus. „Padariau tai, ko negalėjau padaryti anksčiau“, - kuklinosi V. Simutienė.

Ponia Veronika apdovanota Plungės r. Šateikių seniūno padėkos raštais už kaimo paveldo išsaugojimą, Telšių apskrities viršininko ir šalies Prezidento padėkos raštais už etnokultūrinį darbą Lietuvos kaimuose.

Muziejuje - išties kartų istorijos. Naujausias kraštotyriminės darbas - trėmimus patyrusių šeimų likimai. Anot moters, kad viską išpasakotų, mums neužtektų ir paros, tad pasirinkome kelias šeimas, kurių likimo vingiai išsiraizgę lyg Žemaitijos upeliukai.

Tragiškas Konstantino Mikalausko likimas

Konstantinas Mikalauskas buvo kilęs nuo Kulių. Pakutuvėnuose nusipirko 8,5 ha ūkelį, vedė pakutuvėniškę Domicėlę Mickutę, kuri atsinešė „dalies“ dar 4 ha. Šeima gyveno pasiturinčiai, užaugino 10 vaikų. 1945 metais, pasibaigus karui, visi lengviau atsipūtė,

manė, kad vargai jau pamiršti. Tačiau pasklido gandai, jog į Sibirą veš ne tik stambius ūkininkus, bet ir tuos, kurie gyvena pamiškėse.

Tuo metu prie Kartenos miestelio prasidėjo partizanų gaudynės. Ištisi kareivių garnizonai siautė po kaimus. Naktimis apsupdavo gyventojus ir laukdavo ateinant partizanų.

Kartą „stribai“ apsiautė mišką, manydami, kad jame yra partizanų. Konstantinas, pamatęs, jog jį supa iš visų pusių, uzbėgo pas savo kaimyną, norėdamas pasislėpti. Kaimynui nesutikus jo paslėpti, Mikalauskui neliko nieko kito, kaip bėgti toliau. Kaip pasakojo V. Simutienė, 62 metų Konstantiną pakirto kulka. Šeimai net neatidavė kūno, kad galėtų deramai palaidoti. Parvežė Konstantino lavoną į Karteną, į vieno ūkininko kiemą, pasodino patvoryje, o šalimais padėjo supuvusį karabiną, neva banditą nušovė. Konstantino šeimą persekiojo, ypač ieškojo vyresniųjų sūnų, kurie buvo įsidarbinę toliau nuo namų. Jiems buvo prikabinatas „bandito sūnų“ vardas. Norėdami to atsikratyti, sūnūs Benas ir Vytautas Mikalauskai išėjo tarnauti į kariuomenę. Kai Vytautui bebuvo likę tarnauti tik vienas mėnuo, jis žuvo Ukrainoje. Tat tokia Mikalauskų iš Pakutuvėnų šeimos istorija. Kaip sakė V. Simutienė, rinkdama informaciją apie Pakutuvėnus, pastebėjo, kad kas penktas pakutuvėniškis buvo ištremtas arba pabėgęs nuo tremties.

Kazimiero Spučio

V. Simutienei papasakota šeimos istorija

Steponas Spučys buvo gabus ūkininkas, ko gero, pirmasis Aleksandravo apylinkėse įsigijęs kūlimo mašiną. Tad buvo persekiojamas, kaip pasiturintis ūkininkas. Kol Steponas slapstėsi, suėmė jo šeimą. Mažasis Kaziukas tuo metu slėpėsi pas kaimynus, šuns būdoje. Bet, kai „čekistai“ pradėjo kaimynams grasinti ištremimu, šie nebeturėjo kur dėtis ir išdavė Kaziuką. Taip ir išvežė Stefaniją Spučienę su dviem jos vaikais - Kaziuku ir Rūta - prie Belamoro kanalo. Anot V. Simutienės, ten buvę baisiau nei Sibire: valgyti niekas nedavė, tai atvežtieji tiesiog badavo.

Lietuvoje likęs tėvas nenuleido rankų ir sugalvojo, kaip savo šeimą susigrąžinti. Susirado rusiškai mokantį kaimyną, davė jam pinigų, kad šis padėtų pabėgti iš tremties Stepono šeimai. Per didžiulius vargus Spučienė su vaikais grįžo pas vyrą. Kaip pasakojo V. Simutienė, anot Kazimiero, bėgant buvo baisiausia, kad niekas nesugautų, nes už sugautą pabėgėlį laukė apdovanojimas - maišas miltų.

Nors šeima vėl buvo kartu, jų vargai nesibaigė. Kai valdžia „apsičiupinėjo“, jog Spučienė su vaikais dingo, pradėjo jų ieškoti. Tai pajutusi, šeima išsikraustė į Šilutės rajoną. Steponas dirbo miškų ūkyje, tad namuose jo nebūdavo savaitėmis.

Surado kareiviai Spučienę su vaikais, vėl išvežė. Tik šį kartą, anot V. Simutienės, surado ir vyrą, tad visa šeima ištremta į Sibirą.

Kaip atsirado

Aleksandravo kaimas

Sukaupė kraštotyrininkė ne tik žemaičių šeimų istorijų, bet ir ištisių kaimų. Pasinaudojęs V. Simutienės sukaupta medžiaga, įgudęs rašytojas sukurtų ne vieną istorinį romaną.

Tad ir mums papasakojo trumpą istoriją, kaip atsirado Aleksandravo kaimas.

Pasak jos, Aleksandravo, kaip kaimo, amžius vos tik persirito per aštuntą dešimtį. Kaip pasakojo V. Simutienė, anksčiau čia stovėjo dvaras, statytas apie 19 amžiaus pradžią.

1913 m. Aleksandravo dvaro centrą nupirko Kazimieras Riepša ir Juozas Eglinskis.

Riepša įsigijo 7 pastatus su 100 ha žemės, o Eglinskis – 3 pastatus su 45 ha žemės.

Pastarajam atiteko akmeninės arklidės, 1861 metais statytas dvaro gyvenamasis namas, rūsys, Riepšui - ūkvedžio gyvenamasis namas, statytas apie 19 a. pradžią. Jį sudarė 15 kambarių.

Anot V. Simutienės, žmonės ir dabar dar prisimena pasakojimą, kaip Riepša dvarą pirko. Pasakojama, kaip į Gaudučių dvarą pas poną, kuris buvo įgaliotas išparduoti Aleksandravo dvaro žemes, atvyko apsilikęs apiplyšusia burka, bet pasikinkęs du gerus arklius žmogelis. Jis paprašė audiencijos pas poną. Ponas pažiūrėjo į pančiu persijuosusį, labiau į elgetą panašų žmogelį ir atsisakė priimti. Tarnaitė paklausė, ko jis norįs. Ogi jis norįs Aleksandravo centrą pirkti. Ir tik tada, kai klumpėtas žmogelis prasiautė suplyšusius skudurus ir ištraukė kapšą auksinių, ponas pakvietė jį vidun, o tarnaitė liepė atnešti arbatėlės. Tarnai šoko arklius iškinkyti.

Vėliau Kazimieras Riepša savo ūkį padalijo sūnums: Kazimierui ir Mykolui. Pirmasis vedė Barborą Samoškaitę iš Liepgrių ir pasiliko gyventi senuosiuose dvaro pastatuose, o Mykolas savo sklype pasistatė naujus.

Kaip sakė V. Simutienė, Kazimieras Riepša garsėjo darbštumu ir šykštumu, o jo žmonelė Barbora – išlaidumu. Tad likę daugybė anekdotų apie Riepšų gyvenimą. Pasakojama, kad, kai Kazimiero nebūdavo namuose, jo žmonelė organizuodavo puotas: paskersdavo gyvulį, o kai vyras sugrįždavo, paaiškindavo, kad tas nelabasis koją išlūžęs. Anot kraštotyrininkės, visus tuos nutikimus mena apie devyniasdešimt metų turintis Kazimiero ir Barboros Riepšų sūnus Boleslovas.

Pamažu iš aplinkinių kaimų į Aleksandravą gyventi kėlėsi žmonės. Pirko kas didesnį, o kas mažesnį žemės gabalą ir kūrėsi, kaip kam išėjo. Alčiauskai iš Šiemulių nusipirko 37 ha žemės ir įkūrė gražų ūkį, kuris vėliau atiteko dukrai Petronėlei Tamošauskienei.

Pinigų žmonės prasimanydavę visai. Mačiulskis, Paulius, Vyšniauskas buvo išvykę į Ameriką užsidirbti, Eglinskas veždavo iš Karaliaučiaus per sieną alų, kiti turėjo gerus arklius ir imdavosi įvairių darbų. Kai kuriems į naudą išėjo prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas - kas nesuspėjo sumokėti antrosios pusės už pirtą žemę, tam iš viso nebereikėjo mokėti, nes per suirutę ponas pasitraukė į užsienį, o bankai iširo.

Tačiau kaimas kūrėsi labai sunkiai. Ypač vargas buvęs tiems, kurie, išleidę paskutinius pinigus, nusipirko plikos nualintos žemės lopinėlių - be pastatų, be gyvulių. Vien už arklį, pasiskolintą dienai, reikėjo kuprą lenkti tris dienas. Esą ne pyragai buvo ir turtingesniems, nes Aleksandravo žemė akmenuota.

„Pradėjusi rinkti kraštotyros medžiagą, susiradau daug draugų, pagelbėjau ne vienam ieškančiam giminaičių kapeliui. Tikiu, kad mano pradėtus darbus pratęs, matau, jog atsiranda žmonių, kurių širdyje dega ta kibirkštėlė“, - jaudindamasi kalbėjo V. Simutienė.

Ar sugebėsime išsaugoti kraštotyrininkės sukaupią lobį?